

Theater

REPORTAGE BROKEBACK MOUNTAIN, DE OPERA

Operadirecteuren en journalisten vanuit de hele wereld waren naar Madrid gevlogen om Ivo van Hove's bewerking van Brokeback Mountain te zien. Hein Janssen volgde de regisseur op de dag van de première in Teatro Real.

Bergen van verlangen

Akte 1 Wat voorafging

Dinsdagmorgen om zeven uur zit Ivo van Hove in zijn tijdelijke Madrileense appartement rechtop in bed. Hij is niet vaak zenuwachtig, maar vandaag is een bijzondere dag. Vanavond gaat in Teatro Real in Madrid de opera *Brokeback Mountain* in wereldpremière.

Het is zijn regiedebuut in Madrid, een van de belangrijkste operahuizen ter wereld. Gevraagd door Gerard Mortier, tot voor kort intendant van Teatro Real en nu artistiek adviseur. Beide mannen (de één uit Antwerpen, de ander uit Gent) kennen elkaar ruim dertig jaar maar hebben nooit samen-gewerkt, terwijl Van Hove al jaren ope-ra's regisseert, naast zijn werk als direc-teur van Toneelgroep Amsterdam.

'Ik heb dit nog nooit meegemaakt: zo veel belangstelling voor één produc-tie. Er zijn hier meer dan zestig journa-listen vanuit de hele wereld. De lijst van operadirecteuren die vanavond in de zaal zitten, is een pagina lang. Men verwacht heel veel. Dat maakt het erg spannend.'

's Middags tijdens een lunch in de tapasbar naast Teatro Real heeft Ivo van

Hove zijn kalmte hervonden. Niets aan hem verradt dat hij op het punt staat een van de grootste klussen uit zijn loopbaan af te ronden. *Brokeback Mountain* is een onderwerp dat veel mensen aanspreekt, dat is hem duidelij-k geworden. Vanwege de film van Ang Lee uiteraard, die in 2005 het korte verhaal van de Amerikaanse schrijfster Annie Proulx succesvol verfilmde. Maar hoe gaan ze daar een opera van maken? Dat is de vraag die menigeen bezighoudt. En waarom in Madrid?

Van Hove: 'Het begon met compo-nist Charles Wuorinen die in 2008 in een interview in *The New York Times* liet doorschemeren graag een opera van *Brokeback Mountain* te willen maken. Met als voorwaarde dat Annie Proulx zelf het libretto zou schrijven. Gerard Mortier, die op dat moment intendant van de Metropolitan Opera in New York zou worden, pikte dat meteen op. Het leek hem geweldig om juist met dat werk in New York van start te gaan.'

Helaas: New York ging niet door, Mortier ging naar Madrid. Maar het plan bleef en nu, zes jaar later, is de wereldpremière een feit. 'In de zomer

van 2012 zijn we al met de voorberei-dingen begonnen', zegt Van Hove. 'Ik zag meteen mogelijkheden in plaats van moeilijkheden.'

Brokeback Mountain. Een gedoemd liefdesverhaal. Een eigentijdse *Tristan en Isolde*. Twee cowboys, Jack Twist en Ennis del Mar, in het middenwesten van Amerika. Geen cent te makken. Proulx schreef het korte verhaal in 1997, in de film van Ang Lee speelden Jake Gyllenhaal en Heath Ledger de hoofdrollen.

Van Hove: 'De opera is minder romantisch dan de film. Kaler ook, harder. Jack en Ennis zijn hier twee gewone mannen die door de omstan-digheden erachter komen dat ze elkaar graag zien, dat ze het goed hebben in elkaars gezelschap. Die aantrekkings-kracht maakt ze vrijer, het biedt ze weerstand tegen de eenzaamheid. Voor mij gaat het over veel meer dan homoseksualiteit alleen. Het gaat over een relatie, een liefde, een vriendschap. *It was a sexless hunger*. Dat zinnetje van Proulx is voor mij essentieel.'

Het isolement waarin schaap-herders Jack en Ennis in dat bergland-schap terechtkomen, brengt ze dichtertot elkaar. Maar het verwoest ook hun leven en dat van hun gezinnen. In de film vormde het landschap van Wyoming een idyllisch decor, in de opera zijn de beelden kaler, grijs en somber. Van Hove en zijn vormgevers Jan Versweyveld (scenografie) en Tal Yarden (video) filmden ter plekke in Wyoming. De schapen op het video-scherm zijn echte Midwest-schapen.

Van Hove: 'Jack en Ennis zijn man-nen die niet veel woorden nodig heb-ben. Jack is opener en bereid het avon-tuur aan te gaan, Ennis kan niet los-

Lange adem

Ivo van Hove's carrière als operaregisseur begon in 1999 met *Lulu* van Alban Berg bij De Vlaamse Opera. Daarna volgden onder meer producties bij de Nederlandse Opera (*De Zaak Makropoulos* van Janacák, *Iolanta* van Tsjaikovski, *Der Schatzgräber* van Schreker), de Opéra van Lyon, De Munt in Brussel en de Komische Oper in Berlijn. Zelf beschouwt hij zijn regie van *Der Ring des Nibelungen* bij De Vlaamse Opera (2006-2008) als een hoogtepunt.

Tom Randle (voor) en Daniel Okulitch als cowboys Jack en Ennis in *Brokeback Mountain*.

Foto Paul Hanna/Reuters

komen van traditie. Tom Randle en Daniel Okulitch spelen die rollen. Ik ben erg blij met ze. We hebben veel gepraat en ook discussies gehad, maar na vier dagen was er vertrouwen. Van divagedrag is geen sprake geweest, bij geen van beiden.'

Ook bij Van Hove zelf niet? Stille. Dan iets van een glimlach, voorzichtig.

Akte 2 De voorstelling

Half acht. Teatro Real stroomt vol. Veel Spaanse bourgeoisie, ook opvallend veel jonge, hippe mensen en mannen-stellen. De dresscode lijkt zwart en goud. Veel bont ook. Van Hove loopt voor aanvang tamelijk ontspannen door de zaal. 's Middags heeft hij met de technische ploeg de punten op de i gezet, nu moet het er maar van komen.

Na de onheilsPELLende ouverture van Wuorinen (eigentijdse, modernistische muziek) is het begin van de voor-stelling ronduit minimalistisch. Het decor bestaat uit een lege witte ruimte, met daarin stoere mannen. De opzich-ter draagt een lange leren jas, de twee cowboys gaan in stijl gekleed: houthak-ershemd en hoed. Maar dan die ach-

terkant - schitterende beelden van een berglandschap dat langzaam wrede contouren krijgt: onleefbaar, ijskoud.

Van daaruit ontrolt zich het verhaal in een rustig, bijna sereen tempo, met af en toe een dramatische uithaal. Jack en Ennis gaan de berg op, hoeden de schapen, krijgen het koud, stoken een vuurtje, drinken te veel en verwarmen elkaar. Het eerste lichamelijk contact zien we via een subtiel schaduwspel door een tentzeil heen.

Een mateloos verlangen, dat is wat Jack en Ennis twintig jaar lang bezig-houdt. De scènes in hun respectieve-lijke gezinnen worden fraai vormgege-ven door twee verrijdbare huiskamer-decors, inclusief spelende kinderen. Mooi is ook de wijze waarop de rol van de twee vrouwen nadruk krijgt: de een ontevreden over een leven tussen strijklank en aanrecht, de ander zake-lijk en berustend. De mannen trekken intussen op gezette tijden samen de natuur in, daar waar ze vrij kunnen zijn. Ze worden gedreven door don-kere krachten, in hun liefde voor elkaar bevinden ze zich op de rand van alles.

Van Hoves regie doet denken aan zijn versies van *Angels in America* en *A Streetcar Named Desire*. Allemaal wan-hopige liefdes: intens en emotioneel, maar altijd door een zekere mate van stilering verbeeld. De muziek stuwt regelmatig naar dramatische hoogten, Wagner, Strauss en ook Stravinski zijn dan niet ver weg. De zangers geven zich volledig aan het noodlot over: de sonore bariton van Okulitch (Ennis) en de tenor van Randle (Jack) passen won-derwel bij elkaar.

Anders pluspunt: de klare, kale taal van Proulx leent zich bij uitstek voor dit eigentijds muziektheater. 'In Wyoming zijn alle zinnen kort. De mensen zeggen niet veel', had de schrijfster op een besloten persbijeen-komst gezegd. Op het laatst heb je niet door dat je eigenlijk naar iets vreemds zitten te kijken, naar twee mannen die zoenen en daarover zingen.

De projecties van de bergen komen af en toe terug, als een schildering van het paradijs dat uiteindelijk een woestijn wordt. Het slot is ronduit aangrij-pend: na de dood van Jack (vermoord? ongeluk?) blijft Ennis alleen achter in een zwart leeg decor. Zijn klaagzang is diep en draagt ver. Het gaat over alle verloren liefdes en vriendschappen.

Het applaus is gul en lang. Bravo's, geen boe's. Opmerkelijk, want het Madrileense publiek staat erom bekend zijn voor- en afkeuren luid-ruchtig kenbaar te maken. De makers hadden vooraf ook enige vrees dat het onderwerp - een verboden mannen-liefde - nogal controversieel zou zijn. Maar het schandaal blijft uit.

Akte 3 De afterparty

In Teatro Real kijkt men niet op een glaasje meer of minder na afloop van een wereldpremière. Is men in Neder-land al tevreden met een plastic glas lauwe prosecco, in Madrid knallen de champagnekurken en staan in het theaterrestaurant schalen met oesters en delicate hammen klaar.

'Madrid is de liberaalste stad van Spanje', zegt een Engelse journalist van het tijdschrift *Opera Now*, die al een tijdje in Madrid woont. 'Nergens zie je zo veel mannen hand in hand op straat als hier. Als er al controverse is, zal die gaan over de niet eenvoudige muziek.'

Verderop in het theater - je moet dan wel vier zalen vol kroonluchters, schil-

derijen en goudkleurige stoelen door - is in de Goya-foyer de nazit van de artiesten begonnen. Mortier spreekt zijn mensen hartverwarmend toe. Van Hove moet met allerlei types op de foto en zet handtekeningen in programma-boekjes. De regisseur is opgelucht: 'Wij wilden dit belangrijke verhaal vertel-len, over het eeuwige gevecht van traditie en vooruitgang. En natuurlijk ook het verhaal over die eeuwige en gedoemde liefdesgeschiedenis. Wij waren zeker niet uit op een schandaal.'

Daniel Okulitch (cowboy Ennis) neemt beleefd de complimenten in ontvangst. De boomlange, blonde Canadees vertrouwt de verslaggever toe dat hij op de auditie stoere cowboy-laarzen droeg. Die hebben waarschijn-lijk de doorslag gegeven. Hij heeft ze zeven weken lang niet uitgedaan.

Als de plichtmatigheden zijn af-gerond, verdwijnen Van Hove en zijn entourage opnieuw naar de tapasbar aan de overkant. Daar drinkt de regis-seur een glas wijn en plukt aan een tortilla. Of deze productie niet naar Nederland zou moeten komen en dan uiteraard naar het Holland Festival? Een vanzelfsprekende vraag. Van Hove weet nog van niks, maar hij hoopt het wel. 'Ik ben heel tevreden. Natuurlijk zag ik wel een paar foutjes, maar nog nooit heb ik in het theater zo'n intens moment van eenzaamheid gevoeld als in dat laatste deel. Er is dan geen god meer, geen liefde. Alleen maar die bergen.'

Brokeback Mountain, Teatro Real, Madrid. Nog te zien op 1, 3, 5, 7, 9 en 11/2, teatro-real.com. Op 7/2 om 20.00 uur wordt de opera live gestreamd via medici.tv

GROTESK & KAFKAËSK

Gerard Mortier (70), tot vorig jaar intendant van Teatro Real in Madrid en initiatiefnemer van *Brokeback Mountain*, heeft een zwaar jaar achter de rug. Hij lijdt aan alvleesklierkanker en hij heeft zware chemotherapie ondergaan. Ongelukkigerwijs werd tijdens zijn ziekte besloten dat Teatro Real zijn contract als intendant niet wilde verlengen. Mortier werd in Madrid benoemd toen een linkse regering aan de macht was. De huidige rechtse regering wilde hem vervangen door een landgenoot en koos voor Matabosch, tot voor kort directeur van het Gran Teatre de Liceu in Barcelona. Na gesteggel en internationaal protest werd voor Mortier een nieuwe functie bedacht: artistiek consulent. Teatro Real wilde eerst helemaal van hem af, maar besloot hem toch deze adviserende functie te geven, voornamelijk voor een jaar. Mortier noemde de affaire 'grotesk en kafkaësk'. Waarom hij Ivo van Hove vroeg voor de regie van *Brokeback Mountain*? 'Ik voel me zeer verwant met zijn stijl van theater maken. In zijn vertellingen maakt hij op inventieve manier gebruik van moderne technieken. Bovendien kent hij de Amerikaanse samenleving goed. Hij werkt regelmatig in New York en heeft er ook een huis. En hij heeft veel verstand van film, zijn voorstellingen zijn vaak door films geïnspireerd.'

ADVERTENTIE

nederlands fotomuseum

Aangepaste openingstijden tijdens kunstbeurzen in Rotterdam!
5-8.FEB. 11-21 uur
9.FEB. 11-19 uur
nederlandsfotomuseum.nl

David Claerbout
GRIJS / GREY